

GLUREN BIJ DE BUREN

Waar naartoe in het
Duitse grensgebied
— Voorjaar 2024

Aan de grens hangen geen gordijnen

Beste lezers,
Ik zeg het niet graag, maar ik heb een probleem. Laten we het een uitdaging noemen, zoals tegenwoordig gebruikelijk is, en ik vraag uw actieve hulp om er samen uit te komen. Mij is gevraagd om op een persoonlijke manier te schrijven over grensoverschrijdend bezoekersverkeer tussen Nederland en Duitsland. Waarschijnlijk ben ik gevraagd vanwege mijn speciale kwalificaties: ik woon in Düsseldorf, ik heb de stedelijke Artcard (prijs: 100 euro per jaar) waarmee ik vrijwel alle musea van Düsseldorf in kan, en ik kan zinnen aan elkaar rijgen.

Nu is het jullie beurt. Wanneer bent u voor het laatst naar een tentoonstelling in Duitsland geweest en wat was er te zien? En omdat tonen één ding is, en zien iets anders: wat heeft u daar gezien? Schrijf alsjeblieft naar de redactie.

Ik woon maar zestig kilometer van Nederland vandaan, en ik geef toe dat ik de afgelopen jaren nauwelijks een Nederlandse culturele instelling heb bezocht. Deze zomer reed ik naar Bergen aan Zee, wandelde langs de zee en at een kibbeling bij het kraampje aan de parkeerplaats. Heerlijk. Het werd nog beter: het was een Nederlander die me uitnodigde om de volgende grens over te steken en een bezoek te brengen aan het dieren- en kunstpark Labiomista in Genk, België, en het spannende mijncomplex annex cultuurcentrum C-mine.

Waarom neemt deze Nederlander me mee over de volgende grens in plaats van naar het Bonnefantenmuseum bij hem in de buurt. Precies daarom. Omdat het dichtbij is.

Maar het is niet alleen de nabijheid, het is ook de onwetendheid die ons scheidt, dus ga ik op onderzoek uit.

Helaas eerst op Google. 'Duitse museumbezoekers in Nederland' is het beste wat ik op dit late uur kan vinden. Door AI word ik doorverwezen naar essentiële vragen - waarvan er niet één iets met mijn vraag te maken heeft. Het is hopeloos. Ik klik op: 'Waarom zijn er geen gordijnen in Nederland?' Ik zal u het antwoord met de wet op de gordijnbelasting besparen. Voor mij betekent het dit: hoewel er aan de grens geen gordijnen zijn en iedereen naar believen kan binnenkomen en vertrekken (zelfs tijdens corona mochten we, als enige uitzondering in Europa, vrijwel zonder controle de grens over) en wij als Duitsers kunnen genieten van een blik in uw huiskamers en zelfs een gat bij de grote teen van uw linkersok kunnen identificeren terwijl u tv kijkt, weten we helemaal niets over u en uw culturele spanningen.

Ja, Rembrandt! Ja, Amsterdam! Daar ga je heen en draag je bij aan de explosie van bezoekersstatistieken. Maar hoe zit het met de musea om de hoek? Tot voor kort dacht ik dat het Bonnefantenmuseum een opvangcentrum voor geliefde olifanten was. Dat komt misschien door mijn Franse roots: un bon éléphant is een goede olifant. Hoe zijn jullie op deze naam gekomen en waarom weet ik pas sinds kort dat het niet over olifanten gaat? Alleen de advertenties in ZOUT magazine en de fantasierijke afbeeldingen zonder slurf deden me beseffen dat het misschien over iets anders ging. En dat ik er zeker heen moest gaan.

En wanneer komen jullie naar ons?

Mijn broer is een Franse kunstenaar: als hij niet in New York of ergens anders in de wereld is, woont hij in België. Laatst zei hij: 'Ja, jullie hebben echt geweldige

tentoonstellingen in Düsseldorf! Ik weet niet waarom ik er zelf niet naartoe ga. Het is eigenlijk heel dichtbij.'

Als hij eens wist, en als jullie eens wisten, wat een overweldigende tentoonstelling ik deze zomer zag in K20, met haar kunstcollectie uit de 20e eeuw! Etel Adnan. Een excursie naar een wereld ver weg van onze landen, naar de Middellandse Zee en van daaruit terug naar onderwerpen die ons bezighouden. Zo emotioneel dicht bij ons. Ik was kwaad op mezelf dat ik pas de laatste dag ging.

Europa is overweldigend, vooral in theorie. Luxe is iets hebben en het dan niet gebruiken. Maar misschien heeft het ook te maken met het feit dat we niet genoeg van elkaar weten. Ik schrijf dit artikel op de dag van de parlementsverkiezingen in Nederland. Een Nederlandse vriend mailt me de voorlopige uitslag en ik klik op mijn drie abonneekranten - Süddeutsche Zeitung, Frankfurter Allgemeine Zeitung en Die Zeit. Alleen de Frankfurter Allgemeine kopt over de verkiezingsuitslag. De andere kranten hebben het over de huidige binnenlandse rampen in Duitsland. Dan klik ik op de regionale kranten en haal opgelucht adem. 'De pest', zoals de Rheinische Post hier vaak wordt genoemd, brengt de Nederlandse verkiezingen als eerste. De Westdeutsche Zeitung vindt Krefeld's Christmas Markets 2023 belangrijker.

Hoe willen we samenkomen? Zijn we belangrijk voor elkaar? Hoe zit het met ons, met degenen die behoefte hebben aan een ander universum dan die beperkte blik op de laatste politieke ontwikkelingen? Ik durfde het mijn Nederlandse vriend niet te vragen, maar ik dacht het wel: als ik in een land zou wonen waar extreemrechts regeert, en dat gevaar bestaat in Nederland, het land om de hoek, dan zou ik er kapot van zijn. Het zou ook in Duitsland kunnen gebeuren. Het is uiteindelijk de blik van buitenaf die ons gevoel beïnvloedt. Er is al een antwoord op zo'n wereld, een tegenontwerp: de vrije ruimte van de kunst. Die kunnen we vullen. Hier en daar. Waar ligt hier de grens?

Kom naar ons!

CÉLINE BERNADET

Céline Bernadet is een Frans-Duitse schrijfster, ze woont en werkt in Düsseldorf en Parijs.

INHOUD

4

Earth Fire Water Air – Lennart Lahuis & Joseph Beuys / Museum Schloss Moyland Bedburg-Hau

5

Pierre Bokma en Elsie de Brauw in Duits theaterspektakel
Schauspielhaus Bochum

6

Jonge rebellen – Polke, Richter & friends / Glasmalerei-Museum Linnich

7

De late doorbraak van Hilma af Klint
K20 Düsseldorf

8

Welkom in de wereld van design
Red Dot Design Museum Essen

9

Leven in een Romeinse stad
LVR-Archeologisch Park Xanten & LVR-RömerMuseum

10

Kunst uit de Middeleeuwen
Museum Schnütgen Keulen

11

Monument voor mijn papieren lichaam / Ludwig Forum Aken

12

Beeldhouwkunst van Wilhelm Lehbruck tot Alicja Kwade
Lehbruck Museum Duisburg

13

De gedurfde visies van George Minne en Léon Spilliaert | Clemens Sels Museum Neuss

14

In dialoog met Bart van der Leck
Stiftung Insel Hombroich Neuss

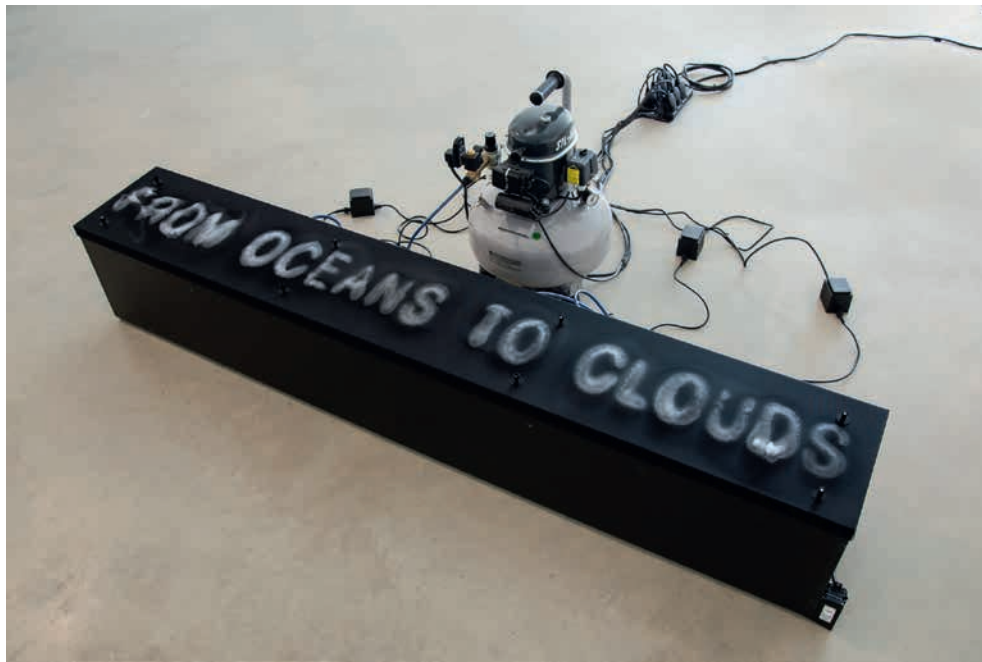
15

Moderne kunst aan de Duisburgse binnenvaart / MKM Museum Küppersmühle Duisburg

Earth Fire Water Air — Lennart Lahuis & Joseph Beuys

Lennart Lahuis, *Murmur*

Lennart Lahuis, *Hydrology*

De radicale en controversiële kunstenaar Joseph Beuys geldt als een van de belangrijkste hoofdpersonen van de 20ste eeuwse kunst. Zijn werk reikt van traditionele kunstvormen als tekeningen, schilderijen en beelden tot films, installaties, performances en openbare optredens.

'Ieder mens is een kunstenaar' geldt als zijn bekendste uitspraak, die gold als motto voor zijn 'verruimd kunstbegrip'. Volgens Beuys was de samenleving geen systeem waar je je in moet voegen, maar een 'sociaal sculptuur', een kunstwerk dat alle mensen samen vormgeven. Niet geld, maar creativiteit is het ware kapitaal. Museum Schloss Moyland, net over de grens bij Gennep, beheert een grote verzameling werken van Joseph Beuys (1921-1986).

Vier elementen

In deel 2 van een tentoonstellingsreeks waarin Beuys-collectie en Beuys-archief in dialoog gaan met het werk van jonge kunstenaars, richt beeldhouwer en installatiekunstenaar Lennart Lahuis (Hengelo, 1986) zijn blik op de manier waarop Beuys met de elementen water, vuur, aarde en lucht omgaat. In *Earth Fire Water Air - Lennart Lahuis & Joseph Beuys* stelt hij eigen

installaties, foto's, schilderijen en objecten in relatie tot overeenkomstige kunstwerken en performance-documentaties van Beuys.

Universum

Net als Beuys heeft Lahuis een diepgaande interesse in natuurwetenschappelijke vraagstukken, zoals de omstandigheden van het universum, de natuur, de tijd en de betekenis van de elementen in natuurlijke processen. Na talrijke internationale solopresentaties en groepstentoonstellingen is dit de eerste solotentoonstelling van Lahuis in Duitsland. *Earth Fire Water Air - Lennart Lahuis & Joseph Beuys*, die is gericht op zowel Duitse als Nederlandse bezoekers, markeert het begin van een reeks projecten die de brug naar moderne en hedendaagse kunst in Nederland willen versterken en de aantrekkingskracht op grensoverschrijdende bezoekers vergroten.

Earth Fire Water Air - Lennart Lahuis & Joseph Beuys. Van 27 januari t/m 26 mei. De opening is op 26 januari om 18 uur, gratis entree en parkeren.

*

Rondleidingen

In het Duits: elke 2e en 4e zondag (14-15 uur). In het Engels: 7 april (14-15 uur). In het Nederlands: 5 mei (14-15 uur).

Insta-Walk (voor Instagram-gebruikers)

27 januari om 14 uur met Lennart Lahuis en museumdirecteur Antje-Britt Mählmann.

Deelname 4 euro, entree museum en parkeren gratis.

Artist Talk

18 mei om 18 uur met Lennart Lahuis en Antje-Britt Mählmann tijdens een rondleiding. Deelname 4 euro, entree museum en parkeren gratis.

Museum Schloss Moyland
Am Schloß 4
47551 BEDBURG-HAU
moyland.de
+49 2824 951060

Geopend van dinsdag t/m
zondag van 11 tot 17 uur.

De voormalige leden van het Nederlands Dans Theater Imre en Marne van Opstal. foto Hugo Thomassen

Scene uit *Die Brüder Karamazov*. foto Armin Smailovic

Pierre Bokma en Elsie de Brauw in Duits theaterspektakel

Fjodor Dostojevski's *De gebroeders Karamazov* is een grenzeloze tekst waarin je jezelf kunt verliezen als in een bos in de nacht. Het bevat alles: het verlangen naar liefde en de kwelling van verlangen, morele schuld en economische schuld, geweld, gebeden en heimelijke kussen, reiken naar de sterren en vallen in de leegte.

Artistiek leider Johan Simons brengt het werk bij Schauspielhaus Bochum als een zeven uur durend theaterspektakel op de planken. Het publiek volgt het verhaal op twee podia en ervaart de wisseling tussen de locaties als een buitengewone reis door de coulissen en gangen van het theater.

Onderdeel van de productie is een driegangendiner waarvan het publiek kan genieten aan lange tafels in de monumentale ambiance van de foyer. De productie, met de meermaals bekroonde Nederlandse acteurs Pierre Bokma en Elsie de Brauw, is nu te zien in Schauspielhaus Bochum.

Imre en Marne van Opstal

Een reis naar Bochum is niet alleen de moeite waard voor fans van bijzondere theaterervaringen. Ook dansminnend publiek komt aan zijn trekken met het langverwachte toneelstuk *Voodoo Waltz*. In hun nieuwe werk brengen Imre en Marne van Opstal, voormalige leden van het Nederlands Dans Theater, dansers samen met acteurs van het ensemble van Schauspielhaus Bochum.

Club van 27

Een ander hoogtepunt in het voorjaarsprogramma is *Club 27 - Songs for Eternity*. Voor zijn productie heeft

de Nederlandse acteur en regisseur Guy Clemens de muziek samengebracht van de vele artiesten die veel te jong stierven op 27-jarige leeftijd. Van Brian Jones tot Janis Joplin, van Jimi Hendrix en Jim Morrison tot Kurt Cobain en Amy Winehouse - Club 27 nodigt je in Bochum uit voor een volle montage en staat garant voor een avond waarin geen explosief gevoel en geen goed lied ontbreken.

Johan Simons

Schauspielhaus Bochum is al meer dan honderd jaar een van de toonaangevende podia voor hedendaags theater in het Duitstalige theaterlandschap. De Nederlandse theatermaker Johan Simons is sinds 2018 artistiek leider. Het hart van het theater is het vaste acteursensemble, dat culturele invloeden uit verschillende landen in Europa en de rest van de wereld bij elkaar brengt.

De gebroeders Karamazov. Regie: Johan Simons. T/m 23 juni. Engels ondertiteld.

Voodoo Waltz. Regie en choreografie: Imre en Marne van Opstal. T/m 31 maart.

Club 27 - Songs for Eternity. Regie: Guy Clemens. Première: 3 februari.

*

Schauspielhaus Bochum
Königsallee 15
44789 BOCHUM
schauspielhausbochum.de
+49 234 3333555

Jonge rebellen — Polke, Richter & friends

Waar liggen de accenten in de glasschilderkunst van Sigmar Polke en Gerhard Richter? Vanuit die vraag begon het Duitse Museum voor Glasschilderkunst in Linnich aan een onderzoek naar de overeenkomsten en herkomst van de twee bijzondere kunstenaars.

Undine Bandelin, *Der Apotheker* (2019), 45 x 45 cm

Het resulteerde in de tentoonstelling *Junge Rebellen – Polke, Richter & friends. Experimentele avant-garde in het spanningsveld van glaskunst, schilderkunst en fotografie*, gegroepeerd rondom een nog niet eerder getoonde raam-deurcombinatie van Sigmar Polke en een selectie uit Gerhard Richters ontwerpen voor zijn befaamde glas-in-loodraam in de Dom van Keulen, samen met het originele proefraam.

Polkes hier getoonde raam-deurcombinatie is zijn eerste werk in de glasschilderkunst. Zijn laatste werk, uit 2009, betreft een ontwerp van zeven agaattramen en vijf ramen van gekleurd glas in de Grossmünster in Zürich.

Discussie

Zowel Polkes ramen in Zürich als die van Richter in Keulen getuigen van een diepgaande innerlijke discussie met religieuze thema's - elk op hun eigen, individuele en ook altijd kritische manier en met een heel eigen artistieke vormtaal. Overigens wilde Polke noch Richter betaald worden voor zijn werk, de ramen zijn hun geschenken aan het publiek.

De ramen tonen een bijzonder gebruik van licht en materiaal, maar vallen ook op door nieuwe ambachtelijke technieken. Voor het Richter-raam werd in plaats van loodprofiel een nieuw ontwikkelde siliconenvoeg gebruikt. Polke maakte voor de agaatbeglazing gebruik van geheel nieuwe materialen die hoge eisen stelden aan de uitvoering.

Vier mannen, vier vrouwen

Sigmar Polke en Gerhard Richter, die elkaar leerden kennen op de kunstacademie in Düsseldorf, exposeerden in 1963 samen met Manfred Kuttner en Konrad Lueg hun eerste werken. Hun rebelse opvattingen zouden als een rode draad door hun loopbaan lopen. De expositie in Linnich, gelegen

Voor de Galerie Parnass in Wuppertal, 1963. v.l.n.r.: Konrad Lueg, Gerhard Richter, Sigmar Polke, Manfred Kuttner. foto ZADIK Universität Köln, Rolf Jährling

Katja Mölich, *Aqua doctrinae 3* (2023)

tussen Aken en Düsseldorf, toont foto's en werken van de vier kunstenaars en documenteert hun persoonlijke ontwikkeling, met de nadruk op de meervoudige verbanden tussen hun glaskunst, hun fotografie en hun schilderkunst. Het Deutsche Glasmalerei-Museum toont verder glaskunst, schilderkunst, installaties en collages van hedendaagse kunstenaars die zich door genoemd viertal laten inspireren: Lara Aberham, Undine Bandelin, Wanda Koller en Katja Mölich.

Junge Rebellen – Polke, Richter & friends. Experimentele avant-garde in het spanningsveld van glaskunst, schilderkunst en fotografie.
T/m 7 juli.

*

Deutsches
Glasmalerei-Museum
Rurstraße 9-11
52441 LINNICH
glasmalerei-museum.de
+49 2462 99170

Open van dinsdag t/m zondag
van 11 tot 17 uur.

De late doorbraak van Hilma af Klint

De tentoonstelling over Hilma af Klint en Wassily Kandinsky is een primeur. Hoewel de kunstenaar en de kunstenaress de afgelopen jaren vaak in één adem zijn genoemd, is hun werk slechts af en toe samen te zien geweest.

Met zo'n 120 olieverfschilderijen, aquarellen, gouaches en tekeningen worden ze voor het eerst in dialoog naast elkaar getoond in de tentoonstelling *Hilma af Klint en Wassily Kandinsky. Dromen van de toekomst* in K20 in Düsseldorf. Het uitgangspunt is abstractie, aan wiens ontwikkeling in de westerse schilderkunst beiden een beslissende bijdrage hebben geleverd.

In K20 is de 20ste eeuwse collectie te zien van Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, die zich in de beginjaren op abstracte schilderkunst richtte. Het museum bezit vier werken van Kandinsky uit zijn belangrijkste creatieve fasen, van *Komposition IV* (1911), *Durchgehender Strich* (1923), *Im Blau* (1925) en *Komposition X* (1939). Kandinsky en Af Klint ontmoeten elkaar dus in een van 's werelds meest opmerkelijke collecties van abstractie.

Blaue Reiter

Naast gevestigde kunstenaars als Wassily Kandinsky (1866-1944) wordt ook de Zweedse Hilma af Klint (1862-1944) beschouwd als een van de pioniers van de abstracte kunst. De kunstgeschiedenis heeft hun oeuvres lang uit elkaar gehouden. De beroemde Kandinsky was medeoprichter van de Blaue Reiter, ontdekte de abstractie, gaf les aan het Bauhaus en publiceerde *Over het spirituele in de kunst*, een van de invloedrijkste programmatische geschriften van de 20e eeuw.

Hilma af Klint daarentegen, die enorme, weinig tentoongestelde abstracte schilderijen maakte en duizenden ongepubliceerde pagina's tekst achterliet, bleef in de schaduw. Terwijl Kandinsky wereldwijd furore maakte, belandden de

doeken van af Klint op een zolder in Stockholm. Ze had bepaald dat ze pas twintig jaar na haar dood mochten worden tentoongesteld. De internationale doorbraak van Af Klint kwam pas later. In 2018 presenteerde het Guggenheim Museum een overzichtstentoonstelling met haar werk die werd bezocht door 600.000 bezoekers; ineens gold de Zweedse ook als ster in de kunstgeschiedenis.

Overeenkomsten en verschillen

De tentoonstelling in K20 belicht overeenkomsten en verschillen. Overeenkomsten: Kandinsky en Af Klint volgden beide een academische opleiding voordat ze overstapten op abstract schilderen, ze waren 45 toen ze de belangrijkste werken maakten die in Düsseldorf te zien zijn, ze hielden zich hun hele leven bezig met de wetenschappelijke omwentelingen van hun tijd en ze werkten in gemeenschappen: Kandinsky in de Blaue Reiter, Af Klint in wisselende vrouwencollectieven. Het belangrijkste verschil tussen de twee: Kandinsky maakte gebruik van een netwerk van artistieke groepen, musea, instellingen, uitgevers, galeries en verzamelaars. Af Klint daarentegen plande één tempel waar al haar werken zouden worden verenigd.

Hilma af Klint en Wassily Kandinsky. Dromen van de toekomst. Van 16 maart t/m 11 augustus.

*

Hilma af Klint, *Groep IV, De tien grootste, nr. 7, Volwassenheid* (1907). Courtesy Hilma af Klint Foundation. foto Het Moderna Museet, Stockholm, Zweden

Hilma af Klint, *Groep X, Altaarstuk nr. 1* (1915). Courtesy Hilma af Klint Foundation. foto Het Moderna Museet, Stockholm, Zweden

K20 (Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen)
Grabbeplatz 5
40213 DÜSSELDORF
kunstsammlung.de
+49 211 83 81 204

Geopend van dinsdag t/m
zondag van 11 tot 18 uur. Eerste
woensdag van de maand tot
22 uur.

Welkom in de wereld van design

De iconische Fiat 500

Goed design tastbaar maken en de kwaliteit van alledaagse voorwerpen begrijpelijk maken, dat is de taak van het in 1955 ontstane Red Dot Design Museum in Essen. Met ongeveer 2.000 objecten uit zo'n vijftig landen vertegenwoordigt het museum het hele spectrum van het huidige productdesign.

In het voormalige ketelhuis van de voormalige steenkolenmijn Zollverein in Essen, uitgeroepen tot UNESCO werelderfgoed, presenteert het museum op vijf verdiepingen en ruim 4000 vierkante meter prachtig vormgegeven en innovatieve objecten en maakt het de kwaliteit van alledaagse voorwerpen tastbaar: het aanraken en uitproberen van veel producten is uitdrukkelijk toegestaan.

Het contrast tussen oud en nieuw, huidige productcultuur en historische industriële architectuur maakt het Red Dot Design Museum tot een onvergetelijke ervaring en laat alledaagse gebruiksvoorwerpen in een heel ander licht zien. Thematische speciale tentoonstellingen vullen het inspirerende inzicht in de fascinerende wereld van design aan.

Red Dot Design Museum
Essen
Zollverein Werelderfgoed
Gelsenkirchener Straße 181
45309 ESSEN
red-dot-design-museum.org
+49 201 30104-60

Geopend op dinsdag t/m
zondag en feestdagen van
11.00-18.00 uur. Ook open op
feestdagen en tijdens NRW-
schoolvakanties.

Het museum is gevestigd in het voormalige ketelhuis van de kolenmijn Zollverein, inmiddels UNESCO Werelderfgoed.

Design Fundamentals

Het Red Dot Design Museum is zo ontworpen dat bezoekers de mogelijkheid hebben om hun rondgang te beginnen met een aantal algemene principes van goed design, de *Design Fundamentals*. Deze omvatten de vier kwaliteiten van goed design, de belangrijkste designprincipes en de kwaliteitsfactoren in design.

Er wordt ook uitgelegd wat design is in het tijdperk van big data. Tijdens een rondleiding over de begane grond van het museum kunnen bezoekers aan de hand van korte inleidende teksten en voorbeeldproducten uit de toekomst de vraag 'Wat maakt een goed ontwerp?' beantwoorden.

Oud ontmoet nieuw

De fascinerende sfeer van het museum wordt gecreëerd door het contrast tussen oud en nieuw, tussen industriële architectuur en productcultuur. Het ketelhuis, dat in 1928-29 werd gebouwd, diende jarenlang als energiecentrum van de kolenmijn Zollverein, een van de belangrijkste industriële monumenten van de 20e eeuw. De mijn werd in 1986 definitief gesloten.

In het midden van de jaren negentig bouwde de Britse architect Lord Norman Foster het gebouw speciaal voor zijn nieuwe functie om tot het Red Dot Design Museum. De nieuwe architectuur van glas en beton versmolt met de oude leidingen, armaturen en stalen trappen tot een adembenemend podium voor hedendaags productdesign.

*

Bezoekers bij de gyrokopter, een kruising tussen helikopter en vliegtuig © RedDotDesignMuseum

Leven en werken in een Romeinse stad

foto Axel Thünker DGPh

Ongeveer 2000 jaar geleden lag in Xanten, aan de Duitse Nederrijn ten oosten van Nijmegen, een van de belangrijkste steden van de Romeinse provincie Germania. Precies op deze plek ligt nu het LVR-Archeologisch Park Xanten.

Sinds 2021 maakt Romeins Xanten deel uit van het transnationale Unesco Werelderfgoed *Grenzen van het Romeinse Rijk - Nedergermaanse Limes* en is daarmee de enige burgerstad in de Limes die deze status heeft gekregen. Het feit dat de site in de Middeleeuwen nauwelijks werd volgebouwd, is een zeldzame meevaller voor de archeologie.

Tot op de dag van vandaag wordt er onderzoek gedaan in het meest bezochte archeologische openluchtmuseum van Duitsland. In het park kun je over de schouders van de archeologen meekijken terwijl ze aan het graven zijn. De gereconstrueerde muren en torens, tempels, baden en het kolossale amfitheater nodigen je uit om terug te reizen in de tijd.

Scheepswerf

In de scheepswerf kun je met eigen ogen zien hoe natuurgetrouwe replica's van Romeinse schepen werden gebouwd. Het middelpunt van het park is het LVR-RömerMuseum. Het troont boven de fundamenten van de ingangshal van de Grote Thermen en komt qua grootte en vorm overeen met het oude model.

Kinderen kunnen spelenderwijs de Romeinse geschiedenis ontdekken op de vele doe-stations of zich uitleven in de weiden en grote speeltuinen. Deze variëren van de klassieke avonturenspeeltuin

om te klimmen, glijden en schommelen, tot de grote waterspeeltuin waar Romeinse waterbouwtechnieken van dichtbij kunnen worden uitgetoond, tot een enorm springkussen waar kinderen hun energie de vrije loop kunnen laten. Schaduwrijke zitjes en picknicktafels dragen bij aan de sfeer.

Drietalig

De wisselende tentoonstellingen, evenementen- en vakantieprogramma's, lezingen, Romeinse weekenden en speciale events maken elk bezoek uniek. Het feit dat alle media en informatieteksten van het museum beschikbaar zijn in drie talen - Duits, Nederlands en Engels - maakt een uitgebreide ervaring mogelijk. Ervaar zelf hoe het leven en werken was in de Romeinse metropool Germania en duik onder in een vervlogen tijdperk.

*

foto Axel Thünker DGPh

LVR-Archäologischer Park
Xanten & LVR-RömerMuseum
Am Rheintor
46509 XANTEN
apx.lvr.de
+49 2801 7120

Geopend elke dag van
10 tot 16 uur.

Acht profeten uit het Oude Stadhuis Keulen (omstreeks 1414). Museum Schnütgen, bruikleen van het Oude Stadhuis Keulen. foto Rheinisches Bildarchiv / W. Meier

Kunst uit de middeleeuwen

Consolebuste met wapen van Parler, uit het Parler-atelier in Keulen (omstreeks 1390). foto Rheinisches Bildarchiv / W. Meier

In Museum Schnütgen ontdek je kostbare middeleeuwse kunstwerken in een van de oudste kerken van Keulen. Veel ervan zijn op zichzelf al een bezoek waard, zoals de stralende buste van Parler, het expressieve kruisbeeld van Sint-Joris en de unieke zogenaamde Heribertkamm, een filigraan ivoorsnijwerk.

De collectie richt zich op kunst uit het Rijnland, aangevuld met bijzondere werken uit andere kunstregio's, waaronder Duitsland, Nederland, het huidige België en Frankrijk.

In de collectiepresentatie ervaar je een divers spectrum van hout- en steensculpturen, kostbare edelsmeedkunst en glas-in-lood, evenals zeldzame ivoeren en textiel. Het museum brengt de Europese context van het ontstaan van de tentoongestelde kunstwerken over in artistieke, religieuze en historische termen.

Nederland in Keulen

De laatgotische beeldsnijder Arnt Beeldesnider is van bijzonder belang voor het grensgebied Nederland-Duitsland aan het einde van de middeleeuwen. Een belangrijk reliëf uit zijn werkplaats met de *Aanbidding der Koningen* is te zien in het schip van de museumkerk, samen met een hoogwaardige selectie van opvallende individuele figuren. Meester Arnt staat voor de verbinding tussen de artistieke impulsen van de

Nederrijn en die van het naburige Nederland: zijn werkplaats leverde aan talrijke plaatsen rond het IJsselmeer en de regio rond Kleef.

Architectonische hoogtenpunten

De museumkerk is het hart van het museum en tevens de grootste tentoonstellingsruimte; de Romaanse Sint-Ceciliakerk is meer dan 1000 jaar oud. De bijzondere nabijheid van de kunstvoorwerpen nodigt uit om de kunstwerken in al hun spirituele uitstraling en schoonheid te ervaren in een van de twaalf grote Romaanse kerken van Keulen.

De hoofdingang in de 24 meter hoge, met klinkers beklede nieuwbouw uit 2010 komt uit in een ruime, door een glazen dak overspannen foyer die Museum Schnütgen deelt met het Rautenstrauch-Joest-Museum - Kulturen der Welt. Een met glas beklede structuur verbindt de foyer met de historische delen van het Museum Schnütgen.

Tweetalig

De audiogids voor Museum Schnütgen is gratis beschikbaar in het Duits en Engels. Je scant de genummerde QR-codes in de permanente tentoonstelling met je eigen smartphone - korte audio's nodigen je uit om beter te kijken en te ontdekken.

Nieuw verworven ivoorsnijwerk uit de 13e en 14e eeuw. Vanaf 26 januari.

Het gedrukte getijdenboek uit 1525 - een nieuwe aanwinst in context. Vanaf 6 december 2023.

Franka Hörnschemeyer - Gipskartonfeuerschutz. Tot 21 januari.

Schreine und Steine aus St. Pantaleon. Tot 31 januari.

*

Aanbidding der Koningen, werkplaats van Meesters Arnt von Kalkar en Zwolle (1480-1490). foto Rheinisches Bildarchiv, M. Mennicken/Museum Schnütgen

Museum Schnütgen
Cäcilienstraße 29
50667 KEULEN
museum-schnütgen.de
+49 221 22131355

Geopend van dinsdag t/m
zondag van 10 tot 18 uur. Op
donderdag tot 20 uur.

Monument voor mijn papieren lichaam

Met *Monument to My Paper Body* van Ulrike Müller presenteert het Ludwig Forum Aken een van de belangrijkste hedendaagse schilders van dit moment. Het museum toont een reeks van de werkmethodes waarmee de in New York gevestigde kunstenares haar concept van schilderen voorbij penseel en doek heeft gevestigd.

Centraal in de expositie staan twee monumentale, door Müller ontworpen muurschilderingen op de twee tegenover elkaar liggende, veertien meter hoge muren van het museum. Het samenspel van emaillewerken, collages, monotypes, textielwerken en een architectonische maquette van het museum zet een spel van verhoudingen en materiaalvertalingen in gang dat zich elders in het museum voortzet.

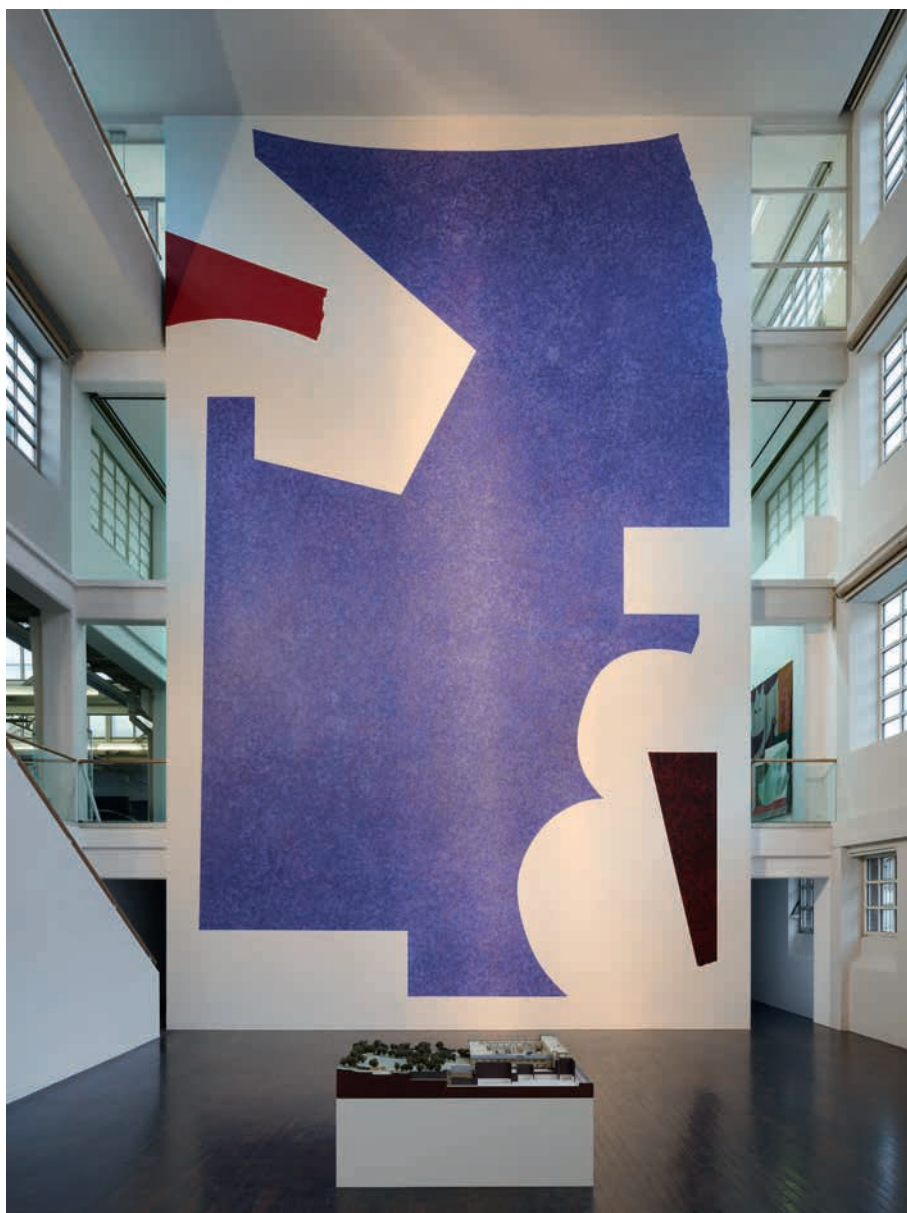
In de drie aangrenzende collectieruimtes heeft Müller een presentatie opgezet waarin haar eigen werken in dialoog gaan met werken van Carla Accardi, Laurie Anderson, Belkis Ayón, Lygia Clark, Nancy Graves, Alex Hay, Alfred Jensen, Bertram Jesdinsky, Jasper Johns, Imi Knoebel, Christopher Knowles, Svetlana Kopystiansky, Sol LeWitt, Lee Lozano, Rune Mielsds, Klaus Paier, Margit Palme, Judy Pfaff, Robert Rauschenberg, Dorothea Rockburne, Miriam Schapiro, Peter Young en Fahr El-Nissa Zeid.

'Yoko Ono van de Balkan'

In haar eerste internationale overzichtstentoonstelling *Oooooooooo-pus* presenteert de Hongaarse kunstenares Katalin Ladik haar radicale benadering van poëzie, geluid en performance. Als de 'Yoko Ono van de Balkan' kan Ladik worden omschreven als een van de sleutelfiguren van de artistieke avant-gardes in Midden-Europa. *Oooooooooo-pus* biedt een uitgebreid inzicht in haar werk van de late jaren zestig tot nu. Muziekcores in de vorm van collages, textielwerken, foto's en objecten openen samen met geluidscomposities een gelaagd klanklandschap dat mede gekenmerkt wordt door het buitengewone bereik van de stem van de kunstenares.

Ludwig Forum für Internationale Kunst

Als moederinstelling van een wereldwijde museumfamilie presenteert het Ludwig Forum voor Internationale Kunst in Aken naast tijdelijke

Ulrike Müller, blik op de tentoonstelling *Monument to My Paper Body*, Ludwig Forum Aachen, 2023. foto Mareike Tocha

tentoonstellingen ook exposities uit de beroemde collectie van de kunstverzamelaars Peter en Irene Ludwig. De collectie bevat sleutelwerken uit de West-Europese naoorlogse periode, uit de Amerikaanse kunst vanaf de jaren zestig alsmede hedendaagse kunst uit Cuba, China, de Sovjet-Unie en Centraal- en Oost-Europa.

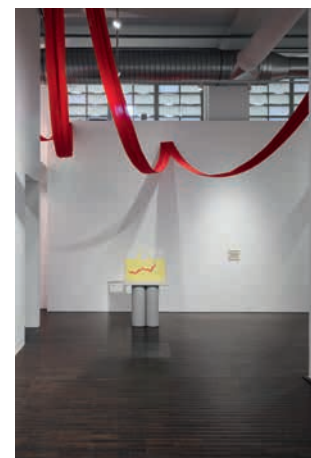
Ulrike Müller, *Monument to My Paper Body*.

Tot 9 juni.

Katalin Ladik, *Oooooooooo-pus*. Tot 10 maart.

Ulrike Müller, blik op de tentoonstelling *Monument to My Paper Body*, Ludwig Forum Aachen, 2023. foto Mareike Tocha

Katalin Ladik, blik op de tentoonstelling *Oooooooooo-pus*, Ludwig Forum Aachen, 2023. foto Mareike Tocha

Ludwig Forum Aachen
Jülicher Straße 97-109
52070 Aachen
+49 241 1807-104
ludwigforum.de

Op dinsdag, woensdag,
vrijdag, zaterdag en zondag
van 10 tot 17 uur. Op
donderdag van 10 tot 20 uur.

Pure beeldhouwkunst, van Wilhelm Lehmbruck tot Alicja Kwade

Alicja Kwade, *Aswivelstool* (2018) © de kunstenaar en KÖNIG GALERIE en *Light Touch of Totality* (2019) © de kunstenaar en Lehmbruck Museum.
foto Dejan Saric

Nergens anders kan de beeldhouwkunst van de afgelopen anderhalve eeuw op zo'n gevarieerde manier worden ervaren als in het Lehmbruck Museum in Duisburg.

De beroemde Duisburgse kunstenaar Wilhelm Lehmbruck (1881-1919) liet na zijn korte leven een uniek oeuvre achter van gevoelige, expressieve menselijke portretten. In het naar hem genoemde museum in Duisburg wordt zijn artistieke erfenis in ongekende volledigheid getoond. Zijn *Knielende vrouw*, waarmee hij in 1911 beroemd werd in Parijs en kort daarna in de VS, en de *Gevallen man* (1915-16), bittere commentaren op de Eerste Wereldoorlog, horen tot de meesterwerken van de 20ste eeuwse beeldhouwkunst.

Beginnend bij Wilhelm Lehmbruck is het pad door de museumcollectie als een reis door de ontwikkeling van de beeldhouwkunst. Uitzonderlijke werken van moderne en hedendaagse beeldhouwkunst van onder andere Constantin Brancusi, Alberto Giacometti, Joseph Beuys, Jean Tinguely en Rebecca Horn laten bezoekers de verschillende facetten van driedimensionale kunst in het Lehmbruck Museum ontdekken.

In de Lehmbruck-vleugel.
foto Dejan Saric

Zwaartekracht

Alicja Kwade is een van de meest prominente en succesvolle beeldhouwers van onze tijd. Tot 25 februari is haar werk te zien in de tentoonstelling *In Agnosie*. Alicja Kwade maakt gebruik van de nieuwste technologie en inzichten om de gebruikelijke verklaringen en modellen voor het begrijpen van onze wereld op hun kop te zetten. Grote ruimtelijke installaties zoals *Light Touch of Totality* en de *Superheavy Skies* mobiles, die de zwaartekracht lijken te tarten, zijn voor het eerst in Duitsland te zien. Of het nu gaat om individuele sculpturen, hele kamers, foto- of videowerken, Kwade gebruikt humor en vindingrijkheid om ons onze eigen veronderstellingen te laten bevragen.

Beeldenpark

Het is ook het museumgebouw zelf dat een bezoek aan Duisburg de moeite waard maakt: Manfred Lehmbruck, zoon van de beeldhouwer, heeft als architect een unieke synthese van de kunsten gecreëerd. De verfijnde architectuur van de Lehmbruck-vleugel is op maat gemaakt voor de sculpturen van zijn vader, terwijl de monumentale glazen hal ernaast qua transparantie nauwelijks kan worden overtroffen. Beide gebouwen zijn royaal beglaasd en bieden uitzicht op het Kantpark, dat de museumruimte uitbreidt naar de openlucht met ongeveer 40 grote sculpturen van beroemde kunstenaars als Tony Cragg, Henry Moore en Meret Oppenheim.

Alicja Kwade - In Agnosia. Tot 25 februari.

*

Zicht op de glazen hal. Voorgond: Julian Opie, *Sam, Amelia, Jeremy, Teresa* (2019).
foto Ilja Höpping/ Stadt Duisburg

Lehmbruck Museum
Friedrich-Wilhelm-Straße 40
47051 DUISBURG
+49 203 283 3294
lehmbruckmuseum.de

Geopend van dinsdag t/m
vrijdag van 12 tot 17 uur.
Zaterdag en zondag van 11 tot
17 uur.

Léon Spilliaert, *Zelfportret met geel vest* (1911).
Privéverzameling © Steven Decroos, Oostende

De gedurfde visies van George Minne en Léon Spilliaert

De mystieke werelden van George Minne en Léon Spilliaert staan centraal in de tentoonstelling *Gedurfde visies* waarin de twee pioniers van het modernisme voor het eerst naast elkaar worden gezet. De reductie van hun vormtaal en de kleurconcentratie in hun schilderijen markeert de overgang van symbolisme naar expressionisme.

De Belgische kunstenaars George Minne (1866-1941) en Léon Spilliaert (1881-1946) worden in hun geboorteland België zeer gerespecteerd, maar zijn in Duitsland nog slechts bij weinigen bekend. Gebaseerd op de unieke en internationaal erkende collectie symbolisme in dit land werpt het Clemens Sels Museum Neuss een eerste en verrassende

George Minne, *De grote gekwetste* (1894). Von der Heydt-Museum Wuppertal © Michael Richter

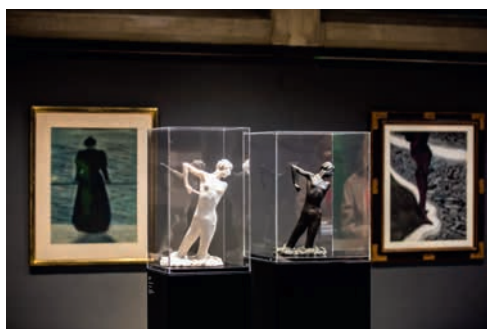
blik op dit baanbrekende tijdperk in België. Met hun melancholische verstilling en bijna puristische esthetiek getuigen de werken van zowel Minne als Spilliaert van een indrukwekkende artistieke onafhankelijkheid.

Van symbolisme tot expressionisme

Hun beider kunst is niet alleen een uitdrukking en belichaming van hun eigen gevoelswereld en visies, maar markeert ook de overgang van symbolisme naar expressionisme. In hun gereduceerde, beklijvende vormtaal wijzen de twee vooruit op de abstractie in de 20e-eeuwse kunst. Aan de hand van ongeveer zeventig schilderijen en beeldhouwwerken uit openbare en privécollecties in Duitsland en daarbuiten, waarvan sommige zelden of nooit eerder zijn getoond, wordt hun invloed op de kunst van de 20e eeuw getraceerd. Behalve door het Ministerie van Cultuur en Wetenschap van de deelstaat Noordrijn-Westfalen, de Rheinische Landesverband en anderen wordt de tentoonstelling ook gesponsord door de Vlaamse regering.

Gewagte Visionen – George Minne und Léon Spilliaert. Vom Symbolismus zum Expressionismus.
Tot 3 maart.

*

Inkijk in de expositie © Britta Schüssling, Köln

Clemens Sels Museum Neuss
Am Obertor
41460 Neuss
+49 2131 904141
clemens-sels-museum-neuss.de

Open op dinsdag t/m zaterdag
van 11 tot 17 uur. Op zon- en
feestdagen van 11 tot 18 uur.
Elke laatste donderdag van de
maand tot 20 uur.

Werk van Bart van der Leck en Boris Tellegen © Bart van der Leck, VG Bild-Kunst, Bonn 2023
© Boris Tellegen. foto Thomas Köster

In dialoog met Bart van der Leck

Bart van der Leck (1876-1958) was een invloedrijk lid van de groep De Stijl en wordt in Duitsland nog steeds herontdekt. In zijn schilderijen en tekeningen onderzocht hij de duizelingwekkende relatie tussen abstractie en figuratie, tussen kleur en vorm in de ruimte.

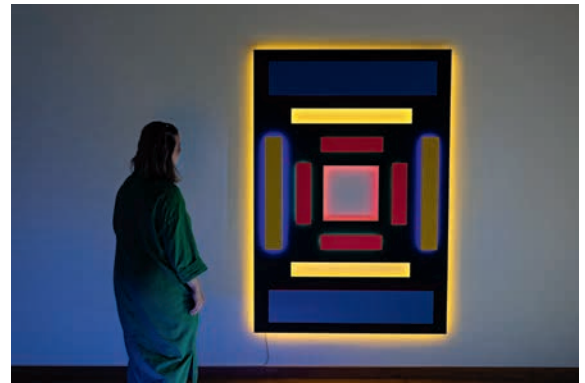
Na het Kröller-Müller Museum in Otterlo bezit de Insel Hombroich Foundation de grootste collectie van zijn werken ter wereld. De belangrijkste daarvan zijn er permanent te zien, maar omdat de twee grote tentoonstellingspaviljoens in het Museum Insel Hombroich momenteel een verbouwing ondergaan, is er een unieke kans ontstaan voor een uitgebreide Van der Leck-presentatie in het Raketstation Hombroich.

De tentoonstelling *FARBE BILD RAUM - Bart van der Leck im Dialog* toont veertig werken van Van der Leck, waarvan sommige nooit eerder publiekelijk zijn getoond. Ze worden gepresenteerd in dialoog met werken van Karina Bisch, Nicolas Chardon, Imi Knoebel, Erik van Lieshout, Florian Meisenberg, Andreas Schmid, Boris Tellegen en Yoana Tuzharova. Enkelen hebben hun werk speciaal voor deze tentoonstelling gemaakt.

Stiftung Insel Hombroich
Raketstation Hombroich 4
41472 NEUSS
+49 2182 887-4000
inselhombroich.de

Bart van der Leck, *Komposition / Composition* (1957), Stiftung Insel Hombroich © Bart van der Leck, VG Bild-Kunst, Bonn 2023.
foto Achim Kukulies

Yoana Tuzharova, *RGB I* © Yoana Tuzharova, VG Bild-Kunst, Bonn 2023. foto Thomas Köster

Kleur en ruimte

FARBE BILD RAUM maakt duidelijk hoe Van der Leck zich positioneerde in de begin 20e eeuw ontstane spanning tussen traditionele presentatie en picturale vernieuwing. Hij zocht naar een universeel (teken)systeem door de abstractie op het punt van non-objectiviteit te brengen, terwijl zijn fascinatie voor de relatie tussen kleur en ruimte en hun relatie tot architectuur alsmaar groter werd. De commentaren op zijn werk door genoemde hedendaagse kunstenaars betreft schilderijen, kleurafgietsels op papier en keramiek, schilderijen, sculpturen, installaties en een videowerk.

Landschap, architectuur en kunst

Museum Insel Hombroich werd in 1987 opgericht door Karl-Heinrich Müller (1936-2007) en is een ensemble van landschap, architectuur en kunst. De Stiftung Insel Hombroich omvat ook het Kirkeby-Feld en het voormalige NAVO-Raketstation, dat Müller in 1994 kocht en samen met bevriende kunstenaars ontwikkelde. Het dient als laboratorium en als plek om te wonen en te werken voor kunstenaars uit alle disciplines. Er zijn ook tijdelijke tentoonstellingen te zien.

FARBE BILD RAUM - Bart van der Leck im Dialog. Tot 25 februari in het Siza-Pavillon bij Raketstation Hombroich. Open vrijdag t/m zondag van 12 tot 16 uur.

Trappenhuis in het MKM naar het ontwerp van Herzog & de Meuron. foto Simon Menges, Berlin

Moderne kunst aan de Duisburgse binnenhaven

Museum Küppersmühle, gelegen aan de levendige Duisburgse binnenhaven, is een van de grootste particuliere musea in Duitsland. Het bewaart een uitgebreide collectie Duitse naoorlogse kunst en presenteert gevarieerde tentoonstellingen in de architectuur van een oude graanopslag die industriële cultuur combineert met een witte kubus.

Met de opening van de uitbreiding door het Zwitserse architectenduo Herzog & de Meuron in de herfst van 2021 en de nieuwe presentatie van de Ströher Collectie is het museum, met een oppervlakte van 5.000 m², een centrale locatie geworden voor Duitse kunst sinds 1945 - en een nieuw oriëntatiepunt in het Ruhrgebied.

Meer dan 300 werken van 65 kunstenaars wachten op de bezoekers en maken het mogelijk om de ontwikkelingen in de Duitse naoorlogse kunst te ervaren en te vergelijken. Een opeenvolging van 36 lichte, duidelijk gestructureerde kamers geeft de kunst van de Ströher Collectie veel ruimte om te ademen.

Het MKM Museum Küppersmühle ligt aan de binnenhaven van Duisburg © architectuur Herzog & de Meuron. foto Simon Menges, Berlin

Informeel kunst

In de nieuwbouw ligt de nadruk op de presentatie van Duitse informele kunst, waaronder K. O. Götz, Hans Hartung, Gerhard Hoehme, Emil Schumacher, Wols en vele anderen, aangevuld met Europese kunstenaars die de internationale verbindingen laten zien.

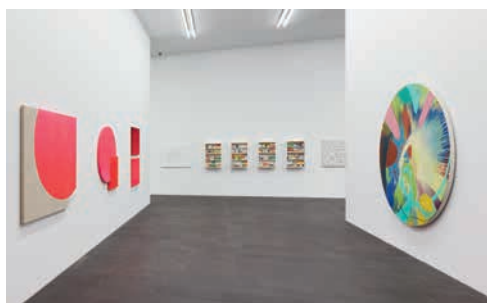
In het oude gebouw staan werken van de volgende generatie kunstenaars, zoals Georg Baselitz, Anselm Kiefer en Gerhard Richter, centraal. In veel gevallen zijn de afzonderlijke zalen exclusief gewijd aan de uitgebreide collectie van één kunstenaar; andere zalen benadrukken door het bij elkaar plaatsen van verschillende kunstenaars specifieke referenties en verschillen.

Haniel Collectie

Onder de titel *THE HANIEL COLLECTION - DISTINCTLY UNIQUE* worden tot 5 mei zo'n honderd werken uit de collectie van het Duisburgse familiebedrijf voor het eerst aan het publiek gepresenteerd in het MKM. De collectie is van groot kunsthistorisch belang als aanvulling op de beweging van de informele kunst en is sinds 1983 met grote inzet opgebouwd.

De generatie-overstijgende focus van de collectie wordt weerspiegeld in de collectie van Museum Küppersmühle, waardoor de werken in beider collecties in onderlinge samenhang kunnen worden bekeken.

THE HANIEL COLLECTION - DISTINCTLY UNIQUE, t/m 5 mei.

Blik op de expositie © VG Bild-Kunst, Bonn, 2023. foto Mick Vincenz, Essen

MKM Museum Küppersmühle
für Moderne Kunst
Philosophenweg 55
47051 Duisburg
+49 203 - 30 19 48 -11
museum-kueppersmuehle.de

Open op woensdag van 14 tot 18 uur. Op donderdag t/m zondag en op feestdagen van 11 tot 18 uur.

EEN SPECIAL BIJ

ZOUT magazine

ESSEN

BOCHUM

DUISBURG

DÜSSELDORF

NEUSS

LINNICH

KEULEN

